

DIALECT EN TAALVERWERVING

In diverse regio's in Nederland spreken kinderen, naast het algemeen beschaafd Nederlands, een streektaal of dialect. In de oostelijke mijnstreek is dit ook het geval. Vaak wordt gesteld dat deze kinderen een taalachterstand kunnen oplopen, vergelijkbaar met NT2 leerlingen.

Onder veel leerkrachten is er onduidelijkheid over de invloed die het dialect spreken heeft op de beheersing van het Nederlands. Om te begrijpen waar deze onduidelijkheid vandaan komt, worden in onderstaand artikel drie vragen beantwoord over de rol van streektalen door de jaren heen, de invloed van streektalen in de taalverwerving en de aanbevelingen die de praktijk hieraan kan ontleenen.

Welke rol spelen streektalen in de taalontwikkeling?

Ontwikkeling van taal

Taal had lange tijd te maken met status. Eeuwenlang stond het Latijn, de taal van geestelijkheid en adel, tegenover de een verzameling van streektalen, die ook wel de volkstaal wordt genoemd. Met de komst van de Statenbijbel in de zestiende eeuw werd deze volkstaal voor het eerst opgeschreven. Dit heeft er toe geleid dat er een standaardtaal ontstond, die gaandeweg ons huidige Algemeen Beschaafd Nederlands heeft gevormd (Welther, 2005). De dialecten zijn echter niet verdwenen

Het merendeel van de wereldbevolking, en ook die van Nederland gebruikt echter in het dagelijks leven al meer dan één taal. De verwachting is dat die meertaligheid alleen maar zal toenemen (Kuiken & Muyskens, 2009).

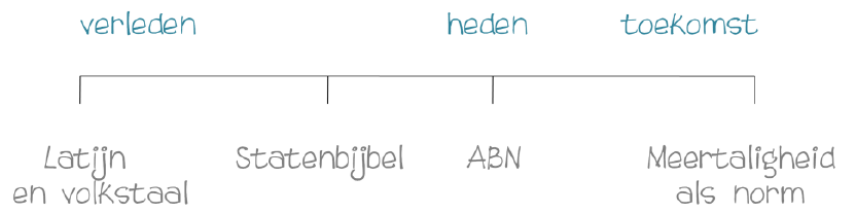
Taal en status

In de jaren '60 financierde de overheid een onderzoek naar het verband tussen taal en sociale klasse, omdat ondanks de stijging van de welvaart weinig kinderen uit de arbeidersklasse in Limburg hoger onderwijs volgden: het Kerkrade project. Uit dit grootschalige onderzoek bleek dat leerkrachten hun dialectsprekende leerlingen lager inschatten dan hun standaardtaalsprekende klasgenoten (Lammers, 1991).

In dit project werd uitgegaan van een deficiëthythese, de taalachterstand van dialectsprekende kinderen, later van een differentiehypothese, een verschil tussen dialectsprekende en standaardtaalsprekende kinderen. Het probleem is echter dat er geen sprake is van een sociale gelijkwaardigheid tussen het dialect en de standaardtaal (Lammers, 1991; Welther, 2005). Een leerling zal de standaardtaal toch moeten beheersen.

Hoewel minder dan in de jaren '60, worden opvattingen over taal echter nog steeds gekoppeld aan opvattingen over taalgebruikers (Lammers, 1991). Sprekers uit Limburg worden strenger afgerekend op hun accent dan sprekers met een Randstedelijk accent. Dit maakt dat het de nationale norm wordt, hoewel onmogelijk, dat men accentloos spreekt (Cornips & Heuij, 2015).

Ontwikkeling van taal

Hoe beïnvloedt het dialect de taalverwerving?

Belemmeringen voor dialectsprekers

Dialectsprekende kinderen kunnen bij het leren van het Nederlands op school met een aantal belemmeringen worden geconfronteerd, zowel op het cognitieve als het sociaal-emotionele vlak.

Het spreken van dialect of Nederlands met een sterk accent, kan een negatieve invloed hebben op de productieve vaardigheden, omdat de klanktekenkoppeling is gebaseerd op de standaardtaal. Er ontstaan dan zogenoemde interferentiefouten: fouten in het Nederlands onder invloed van het dialect (Kroon & Vallen, 2004; Verleyen, 2007; Bosman, 2014). Voor taalzwakke kinderen kan het dialect daardoor een extra moeilijkheid betekenen. (Welther, 2005).

Naast deze cognitieve prestatie, moet het kind ook een culturele prestatie waarmaken (Lammers, 1991). Het moet namelijk bereid zijn tijdelijk afstand te nemen van de eigen vertrouwde taal. Met name in gesloten gemeenschappen, kan het een onaangename overgang zijn van de dialectsprekende thuissituatie naar de standaardtaalsprekende schoolsituatie (Kroon & Vallen, 2004; Welther, 2005).

Belemmeringen voor dialectsprekers

Cognitief

Klankteken Koppeling

Interferentiefouten

Taalzwak

Sociaal-emotioneel

Culturele prestatie

Gesloten gemeenschap

Overgang

Kansen voor dialectsprekers

Kansen in het
buitenland

flexibiliteit
en doelgerichtheid

Transfer naar andere
taal

spelling:
ei of ij?

Kansen voor dialectsprekers

Tweetaligheid leidt tot een grotere cognitieve flexibiliteit en doelgerichtheid. Doordat tweetalige kinderen continu één van deze talen onderdrukken, zijn zij ook beter in het onderdrukken van impulsen en het negeren van irrelevante informatie (Kuiken & Muyskens, 2009; Cornips & Heuij, 2015; Jansen, 2015).

De opgedane cognitieve vaardigheden in de ene taal kunnen worden toegepast in een andere taal. Zo kan het kind de streektaal inzetten bij het leren van de standaardtaal én leert het gemakkelijker andere vreemde talen (Kuiken & Muyskens, 2009). Een meertalige bevolking versterkt de banden van Nederland met het buitenland en dit gaat ook op voor dialecten in de grensregio.

En in sommige uitzonderlijke gevallen zijn dialectsprekers zelfs in het voordeel wat betreft spelling. Zo is in de oostelijke dialecten het uitspraakverschil tussen de ei en ij bewaard gebleven (Bosman, 2014).

Wat kunnen ouders en leerkrachten met deze informatie?

In conclusie

Recent onderzoek relateert de invloed van de streektaal op de beheersing van de standaardtaal. Veel belangrijker is de taalrijkheid, die samenhangt met het sociale milieu. Binnen vergelijkbare milieus is er nauwelijks verschil in schoolsucces waarneembaar tussen dialectsprekers en niet-dialectsprekers (Kroon & Vallen, 2004; Welther, 2005; Verleyen, 2007).

Aanbevelingen voor thuis

De beste taal om kinderen in op te voeden, is de taal die ouders het beste beheersen.

rijkste taalaanbod
emoties uitdrukken
cultureel erfgoed
geen verwarring

Aanbevelingen voor de school

Wees bewust van de problematische overgang.
Stimuleer kinderen de thuistaal te spreken
Baken duidelijk af welke taal wanneer wordt gesproken.
Plan gerichte taalbeschouwingsactiviteiten in.

Aanbevelingen voor thuis

Jonge kinderen zijn prima in staat om twee moedertalen te leren, als ze de verschillen tussen deze talen ervaren. De beste taal om kinderen in op te voeden, is dus de taal die ouders het beste beheersen. In hun moedertaal kunnen zij het meest rijke taalaanbod bieden en hun emoties uitdrukken. Wanneer

dialectsprekende ouders hun kinderen in het Nederlands opvoeden, zijn dialectaleinvloeden vaak onvermijdelijk, waardoor het kind het risico loopt verward te raken. (Welther, 2005; Verleyen, 2007).

Dit gaat ook op voor dialecten, zoals het Limburgs, dat niet alleen functioneel is, omdat zo velen het spreken, maar ook deel uitmaakt van het cultureel erfgoed waarin het kind wordt opgevoed (Kroon & Vallen, 2004).

Aanbevelingen voor op school

Wees bewust van de soms problematische overgang van de dialectsprekende thuissituatie naar de Nederlands sprekende schoolsituatie en overleg met ouders. Ga hierbij echter niet uit van een principe van achterstand, maar een van verschil (Kroon & Vallen, 2004).

De focus wat betreft het taalonderwijs op school ligt op het Nederlands. Ontmoedig kinderen echter niet om hun thuistaal te spreken. Stimuleer dit juist en bied ouders hulp om het taalaanbod thuis (ook in het dialect) zo rijk mogelijk te maken (Kuiken & Muyskens, 2009; Cornipsen Heuij, 2015). Baken echter duidelijk af waar en wanneer Nederlands wordt gesproken, en waar dialect. Op die manier ontstaat een groter bewustzijn van het verschil tussen de twee talen (Kroon & Vallen, 2004; Welther, 2005). Dit inzicht kan nog verder bevorderd worden door in de vorm van taalbeschouwingsactiviteiten op relevante momenten de verschillen en overeenkomsten tussen het dialect en het Nederlands aan bod te laten komen.

Bronvermelding

Bosman, A. (2014). *Spellingvaardigheid en leren spellen*. Geraadpleegd op 15 maart 2016 via <http://wij-leren.nl/spellingvaardigheid.php>

Cornips, L. & Heuij, van den, K. (2015). Staat het opgroeien in dialect een goede woordenschat in het Nederlands in de weg? *Levende Talen Magazine*, 102-7, p. 12-16

Geijselaers, N. (2015). *Analyse en conclusie doorkijk leerling populatie*. Interne bron. Houthem: Auteur.

Jansen, M. (2015). *Tweetalige kinderen in Limburg niet belast door dialect*. Geraadpleegd op 15 maart 2016 via <https://www.meertens.knaw.nl/cms/en/nieuws-agenda/nieuwsbrief/uitgelicht/144729-tweetalige-kinderen-in-limburg-niet-belast-door-dialect>

Kroon, S. & Vallen, T. (2004). *Dialect en school in Limburg: studies in meertaligheid*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers

Lammers, H. (1991). Nederlands, dialect en school: een oude geschiedenis. *Moer* 22-2, 51-58

Kuiken, F. & Muyskens, P. (2009). Doe je voordeel met meertaligheid. *Didactief*, 39-6, p. 36-37

Taalontwikkeling en taalverwerving (z.j.). In *Seminarium voor Orthopedagogiek* [mastermodule Geletterdheid 1]. Geraadpleegd op 23 februari 2016 op <https://seminarium.teacherschannel.nl/my/courses/979/chapter/8930/content/>

Verleyen, S. (2007). Taalverwerving: dialect vs standaardtaal? *Romanske*, 32-4, p. 14-15

Welther, L. (2005). Rijke thuistaal levert schoolsucces op. *Didactief*, 35-6, p. 29

Herkomst artikel

Deze tekst is tot stand gekomen in het kader van de opleiding Master EN richting Leren aan het Seminarium voor Orthopedagogiek. Het is een geanonimiseerde bewerking van een prestatie behorend bij de module 'Geletterdheid 1'.

De schrijfster is Lisa Jansen-Scheepers. Voor vragen of voor het kenbaar maken van eventuele onjuistheden, is zij bereikbaar via e-mail: contact@lessenvanlisa.nl